

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
“ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

Факультет “Економіка та управління”
Кафедра “Суспільні науки”

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Декан факультету

_____ Л.П. Вовк

“ _____ ” _____ 2014 р.

Рекомендовано

навчально-методичною комісією

факультету «Економіка та управління»,

протокол засідання від № _____

“ _____ ” _____ 2014 р.

Голова комісії

к.тех.н., доц. _____ Д.В. Ніколаєнко

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни циклу професійної підготовки

“Підприємницьке право”

галуззю знань “Менеджмент організацій”

напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент”

спеціальність “Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)”

Курс – 1, семестр – 1

Рекомендовано кафедрою “Суспільні науки”,
протокол № _____ від “ _____ ” _____ 2014 р.

Зав.кафедрою

к.е.н., доц.

О.В. Чубучна

Програму склав

к.і.н., доц.

“ _____ ” _____ 2014 р.

В.П. Лук'яненко

Горлівка 2014 р.

Лист перезатвердження робочої програми
з дисципліни “Підприємницьке право”

Вніс зміни до програми

“ ” 20__ р.

Рекомендовано кафедрою “Суспільні науки”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Зав. кафедрою к.е.н.,
доц. _____ О.В. Чубучна

Рекомендовано навчально-методичною
комісією факультету “Економіка та
управління”, протокол засідання від №____
“ ” 2014 р.

Голова комісії к.тех.н.,

доц. _____ Д.В. Ніколаєнко

Затверджено навчально-методичною комісією
спеціальності “Менеджмент організацій”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Голова комісії ст. вик.,

М.Г. Губанова

Рекомендовано кафедрою “Суспільні науки”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Зав. кафедрою к.е.н.,
доц. _____ О.В. Чубучна

Рекомендовано навчально-методичною
комісією факультету “Економіка та
управління”, протокол засідання від №____
“ ” 2009 р.

Голова комісії к.тех.н.,

доц. _____ Д.В. Ніколаєнко

Затверджено навчально-методичною комісією
спеціальності “Менеджмент організацій”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Голова комісії ст. вик.,

М.Г. Губанова

Рекомендовано кафедрою “Суспільні науки”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Зав. кафедрою к.е.н.,
доц. _____ О.В. Чубучна

Рекомендовано навчально-методичною
комісією факультету “Економіка та
управління”, протокол засідання від №____
“ ” 20__ р.

Голова комісії к.тех.н.,

доц. _____ Д.В. Ніколаєнко

Затверджено навчально-методичною комісією
спеціальності “Менеджмент організацій”,
протокол засідання №____
від“ ” 20__ р.,

Гол.ком. ст.вик. М.Г. Губанова

Вніс зміни до програми

“ ” 20__ р.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

1.1 Загальні положення

Робоча програма і плани розроблені у відповідності з наказом МОН від 19.06.02 №11/9-307 «Про завершення розробки галузевих стандартів вищої освіти». Та відповідно приказу МОН від 20.10.2004 №812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу».

Робоча програма складена згідно з типовою програмою дисципліни «Підприємницьке право» спеціальності 6.050200 «Менеджмент організацій».

«Підприємницьке право» це одна із профілюючих дисциплін, яку вивчають студенти спеціальності 6.050200 «Менеджмент організацій».

Підприємницька діяльність потребує детального законодавчого регулювання, що покликане сприяти подальшому розвитку як різних форм підприємства, так і економіки України в цілому. Місце підприємницького права в навчальному процесі зумовлене його активною участю у формуванні творчого потенціалу, правової культури майбутнього інженера, вміння застосовувати свої знання для рішення життєвих, соціальних, професійних проблем.

Дисципліна складається з таких розділів:

1. Поняття, структура та джерела підприємницького права
2. Поняття та види підприємницької діяльності.
3. Суб'єкти підприємницької діяльності.
4. Організація підприємницької діяльності.
5. Договірне право. Загальні положення.

1.2 Мета викладання дисципліни

Забезпечити майбутніх технічних спеціалістів загальними теоретичними знаннями з дисципліни "Підприємницьке право", навчити студентів аналізувати підприємницьке законодавство в сучасних умовах розвитку економіки України, приймати практичні рішення щодо оптимального застосування своїх професійних навичок.

1.3 Задачі вивчення дисципліни і основні вимоги до рівня засвоєння змісту дисципліни.

Основними задачами вивчення дисципліни є:

- а) вивчення основних понять та принципів підприємницького права;
- б) вивчення основних законодавчих положень підприємницького права;
- в) формування та розвиток у студентів вміння аналізувати законодавчу базу підприємницького права України, практичного використання знань в ситуаціях науково-технічного прогресу, інженерній практиці, суспільному житті.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

- знати:

- а) основні поняття підприємницького права;
- б) основні категорії курсу "Підприємницьке право", поняття підприємництва, законодавчу базу, що забезпечує підприємницьку діяльність;
- в) форми підприємств, порядок їх утворення та ліквідації, відмінні особливості, правовий статус;
- г) Закон України "Про власність в Україні", види власності, їх відмінні особливості;
- д) органи управління, які контролюють діяльність підприємств усіх форм власності.

- вміти:

- а) користуватися засвоєними категоріями для вирішення повсякденних питань, зв'язаних з підприємницькою діяльністю;
- б) правильно використовувати знання з основних проблем;
- в) використовувати отримані знання у своїй професійній діяльності.
- г) користуватися засвоєним матеріалом для вирішення практичних завдань, що пов'язані з організацією підприємницької діяльності.

1.4 Перелік дисциплін, необхідних для вивчення даної дисципліни

Курс "Підприємницьке право" має між предметні зв'язки з такими дисциплінами:

- курс «Основи правознавства»;
- курс «Трудове право»;
- курс «Інвестування».

1.5 Місце дисципліни в професійній підготовці спеціаліста

"Підприємницьке право" відноситься до циклу професійної підготовки дисциплін вищого навчального закладу і є теоретично-світоглядною та методологічною базою при підготовці бакалаврів економістів за спеціальністю 6.050200 "Менеджмент організацій".

2. РОЗКЛАД НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН

Розподіл навчальних годин дисципліни “Підприємницьке право” за основними видами навчальних занять наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Розклад навчальних годин дисципліни “Підприємницьке право”

Види навчальних занять	Всього		Семестр
	годин	кредитів ECTS	1
Загальний обсяг дисципліни	90	3	190
1. Аудиторні заняття	34		34
з них:			
3.1. Лекції	17		17
3.2. Семінарські заняття	17		17
2. Самостійна робота	56		56
з них:			
2.1 Опрацювання лекційного матеріалу	23		23
2.2 Опрацювання семінарського матеріалу	23		23
2.3 Підготовка до МК	10		10
3. Контрольні заходи	залік		залік

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

3.1 Лекційні заняття

Тема і зміст лекцій дисципліни “Підприємницьке право” наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Теми і зміст лекцій

Номер теми	Назва теми та її зміст	Обсяг лекцій, ак. годин	Обсяг самостійної роботи, ак. годин
1	2	3	4
1	<i>Підприємницьке право в системі права України.</i> 1. Підприємницьке право в системі України. 2. Джерела підприємницького права. 3. Форми підприємницького права. 4. Поняття, предмет, метод і система підприємницького права. 5. Суб’єкти підприємницької діяльності: загальні положення.	2	1
2	<i>Підприємницька діяльність. Поняття підприємницької діяльності її ознаки та принципи.</i> 1. Поняття підприємницької діяльності та її значення в підприємницькому праві України. 2. Ознаки підприємницької діяльності. 3. Принципи підприємницької діяльності. 4. Види підприємницької діяльності. 5. Суб’єкти підприємницької діяльності: а) фізичні особи; б) юридичні особи.	2	1
3	<i>Організація підприємницької діяльності.</i> 1. Реєстрація підприємницької діяльності. 2. Підстави та порядок перереєстрації суб’єктів підприємницької діяльності. 3. Реєстрація, внесення змін до установчих документів. 4. Установчі документи юридичних осіб. 5. Ліцензування господарської діяльності. 6. Патентування підприємницької діяльності.	2	1

4	<p>Види підприємницьких товариств.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Акціонерне товариство. 2. Товариство з обмеженою відповідальністю. 3. Товариство з додатковою відповідальністю. 4. Повне товариство. 5. Кооперативи. 6. Об'єднання підприємств. 	2	1
5	<p>Припинення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та підстави припинення суб'єктів підприємницької діяльності. 2. Реорганізація суб'єктів підприємницької діяльності. 3. Банкрутство. 4. Ліквідація юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності. 5. Поняття та суб'єкти банкрутства. 		3
6	<p>Правове регулювання банкрутства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сторони та учасники процедури банкрутства. 2. Провадження у справах про банкрутства. 3. Правові заходи запобігання банкрутству. 4. Припинення провадження у справі про банкрутство. 5. Ліквідаційна процедура. 	2	1
8	<p>Господарський договір.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Укладання, зміни, розірвання господарського договору. 2. Визнання підприємницького договору недійсним і неукладеними. 3. Виконання підприємницького договору. 4. Способи забезпечення виконання зобов'язань по підприємницькому договору. 		4
9	<p>Способи забезпечення виконавчої зобов'язань у підприємницьких договорах.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Неустойка. 2. Поручительство. 		4

	3. Гарантії. 4. Залог (застава). 5. Задаток. 6. Відповідальність за порушення договорів зобов'язань.		
--	---	--	--

10	<i>Класифікація договорів про передачу майна у власність.</i> 1. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність. 2. Договір купівлі-продажу. 3. Договір обміну. 4. Бартерний договір. 5. Договір дарування. 6. Договір поставки.	2	1
11	<i>Договори про передачу майна в користування.</i> 1. Договір майнового найму. 2. Договір оренди. 3. Договір лізингу. 4. Договір концесії. 5. Наслідки порушення договору про передачу майна в користування.	2	1
12	<i>Правове регулювання кредитних відносин.</i> 1. Правові повноваження кредитних відносин в державі. 2. Суб'єкти, об'єкти кредитних операцій. 3. Види кредитування та їх характеристика. 4. Особливості кредитного договору. 5. Покарання за невиконання кредитних зобов'язань. 6. Правове регулювання розрахункових відносин.	2	1

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4
13	<i>Правове регулювання біржової діяльності.</i> 1. Виникнення біржової діяльності. 2. Товарна біржа та її правове регулювання. 3. Учасники біржової торгівлі. 4. Правове положення фондової біржі		4

	5. Характеристика товарної біржі.		
14	Захист прав споживачів. 1. Загальна характеристика законодавства про захист прав споживачів. 2. Правове значення договору купівлі - продажу захисту прав споживачів. 3. Правові гарантії забезпечення належної якості товарів. 4. Загальна характеристика гарантійних та інших термінів. 5. Відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів. 6. Правове регулювання роздрібною торгівлі.	1	1
	Всього лекційних годин	17	23

3.2 Практичні заняття

Таблиця 3.2 – Теми і зміст семінарських занять

№ п/п	Назва теми та зміст практичних занять	Обсяг практичних занять, ак. годин	Обсяг самостійної роботи, ак. годин
1	2	3	4
1	Підприємницьке право в системі права України.	2	1
2	Підприємницька діяльність. Поняття підприємницької діяльності її ознаки та принципи.	2	2
3	Організація підприємницької діяльності.	2	2
4	Види підприємницьких товариств.		2
5	Припинення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.	2	2
6	Правове регулювання банкрутства.	2	2
7	Господарське право.		2
8	Господарський договір.	2	2
9	Способи забезпечення виконавчої зобов'язань у підприємницьких договорах.	2	2
10	Класифікація договорів про передачу майна у власність.	2	2

11	Договори про передачу майна в користування.		1
12	Правове регулювання кредитних відносин.		1
13	Правове регулювання біржової діяльності.	1	1
14	Захист прав споживачів		1
	Всього семінарських годин	17	24

3.3 Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів складається з самостійної проробки лекційного матеріалу при підготовці до семінарських і лекційних занять, опрацювання нормативної та періодичної літератури, виконання реферату.

Під час виконання реферату самостійна робота полягає у вивченні нормативної та довідкової літератури з обраної теми, складанні конспекту згідно з темою і виробленим планом.

Обсяг самостійної роботи наведено в табл. 3.1., 3.2.

3.3.1. Теми рефератів:

1. Підприємницьке право в системі права України.
2. Джерела підприємницького права.
3. Форми підприємницького права.
4. Поняття, предмет метод та система підприємницького права.
5. Суб'єкти підприємницької діяльності: загальні положення.
6. Поняття підприємницької діяльності та її значення в підприємницькому праві України.
7. Ознаки підприємницької діяльності.
8. Принципи підприємницької діяльності.
9. Види підприємницької діяльності.
10. Суб'єкти підприємницької діяльності:
 - фізичні особи;
 - юридичні особи.
11. Реєстрація підприємницької діяльності.
12. Підстави та порядок переєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.
13. Реєстрація внесення змін до установчих документів.
14. Установчі документи юридичних осіб.
15. Ліцензування господарської діяльності.
16. Патентування підприємницької діяльності.
17. Акціонерне товариства.
18. Товариства з обмеженою відповідальністю.
19. Повною відповідальністю.
20. Додатковою відповідальністю.
21. Кооперативи.
22. Об'єднання підприємств.
23. Поняття та підстави припинення суб'єктів підприємницької діяльності.

24. Реорганізація суб'єктів підприємницької діяльності.
25. Ліквідація юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності.
26. Припинення суб'єктів підприємницької діяльності. Сторони та учасники процедури банкрутства.
27. Проведення у справах про банкрутство.
28. Правові засоби запобігання банкрутству, суб'єктів підприємницької діяльності.
29. Припинення провадження у справах про банкрутство.
30. Скасування державної реєстрації підприємницької діяльності.
31. Ліквідаційне впровадження.
32. Предмет регулювання господарського права.
33. Види господарських правовідносин.
34. Органи господарського керівництва.
35. Господарські об'єднання і організації.
36. Господарський договір.
37. Укладання змін на розірвання підприємницького договору.
38. Визнання підприємницький договір не дійсним.
39. Виконання підприємницьких договорів.
40. Спосіб забезпечення виконання зобов'язань підприємницького договору.
41. Неустойка.
42. Поручительство.
43. Гарантія.
44. Застава (залог).
45. Задаток.
46. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань.
47. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність.
48. Договір купівлі-продажу.
49. Договір обміну.
50. Бартерний договір.
51. Договір дарування.
52. Договір поставки.
53. Договір про передачу майна в користування.
54. Договір майнового найму.
55. Договір оренди.
56. Договір лізингу.
57. Договір концесії.
58. Наслідки порушення договору про передачу майна в користування.
59. Правові повноваження кредитних відносин.
60. Губ'акти, об'акти кредитних операцій.
61. Види кредитування та їх характеристика.
62. Особливості кредитного договору.
63. Покарання за невиконання кредитних зобов'язань.
64. Правове регулювання розрахункових відносин.
65. Правові повноваження кредитних відносин в Україні.
66. Суб'єкти та об'єкти кредитної облігації.

67. Види кредитування та їх характеристика.
68. Особливості кредитного договору.
69. Покарання за невиконання кредитних обов'язків.
70. Правове регулювання розрахункових відносин.
71. Ліквідаційна процедура.
72. Види банків.
73. Банківські гарантії.
74. Майно банків.
75. Підприємницькі угоди за участю банків.
75. Управління банками.
76. Загальна характеристика законодавства України „ Про захист прав споживачів”.
77. Правове значення договору купівлі - продажу для захисту прав споживачів.
78. Правові гарантії забезпечення належної якості товару.
79. Загальна характеристика гарантій та інших термінів.
80. Відповідальність за порушення законодавства „ Про захист прав споживачів”.
81. Правове регулювання роздрібної торгівлі.
82. Поняття страхування та його значення в підприємницькій діяльності. Законодавства про страхування.
83. Страхові правовідносини. Основні страхові поняття.
84. Договір страхування. Права та обов'язки сторін.
85. Форми і види страхування.
86. Порядок і умови виплати страхових сум і страхового відшкодування. Вирішення спорів, що пов'язані зі страхуванням.

4. ЗАСОБИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.

4.1 Види контролю:

Основні контрольні заходи:

- вхідний (нульовий) контроль;
- поточний контроль;
- підсумковий (семестровий) контроль-залік;

4.2 Перелік питань до вхідного контролю:

1. Що собою являє система права в Україні?
2. Які Ви знаєте основні законодавчі документи, що регулюють цивільне право в Україні?
3. Обґрунтуйте, чим зумовлено існування різних гілок влади в Україні?
4. Що таке Конституція? Чи знаєте Ви історію розвитку цього документа?
5. Як розуміти поняття "громадянин", "суб'єкт", "об'єкт", "законність", "право" ?
6. Розкрийте місце та роль правової держави у житті людини і суспільства?
7. Назвіть основні поняття та види господарської діяльності, проаналізуйте.
8. Які Ви знаєте форми державного правління економікою?
9. Індивідуальні підприємці як суб'єкти господарського права.
10. Визначить роль підприємства як суб'єкта господарського права?
11. Які Ви знаєте види підприємств за формою власності?
12. Державна реєстрація підприємств.
13. Установчі документи господарських товариств: поняття, види, зміст.
14. Майно і майнові права в господарському товаристві.
15. Поняття та види господарських товариств.

4.3 Перелік запитань до модульно-рейтингового контролю знань студентів

1. Підприємницьке право в системі права України.
2. Форми підприємницького права.
3. Поняття, предмет метод та система підприємницького права.
4. Суб'єкти підприємницької діяльності: загальні положення.
5. Ознаки підприємницької діяльності.
6. Принципи підприємницької діяльності.
7. Види підприємницької діяльності.
8. Реєстрація підприємницької діяльності.
9. Підстави та порядок перереєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.
10. Реєстрація внесення змін до установчих документів.
11. Установчі документи юридичних осіб.
12. Ліцензування господарської діяльності.

13. Патентування підприємницької діяльності.
14. Акціонерне товариства.
15. Товариства з обмеженою відповідальністю.
16. Товариство з повною відповідальністю.
17. Товариство з додатковою відповідальністю.
18. Кооперативи.
19. Об'єднання підприємств.
20. Поняття та підстави припинення суб'єктів підприємницької діяльності.
21. Реорганізація суб'єктів підприємницької діяльності.
22. Ліквідація юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності.
23. Проведення у справах про банкрутство.
24. Правові засоби запобігання банкрутству, суб'єктів підприємницької діяльності.
25. Ліквідаційне впровадження.
26. Предмет регулювання господарського права.
27. Види господарських правовідносин.
28. Органи господарського керівництва.
29. Господарські об'єднання і організації.
30. Господарський договір.
31. Укладання змін на розірвання підприємницького договору.
32. Визнання підприємницького договору не дійсним.
33. Виконання підприємницьких договорів.
34. Способи забезпечення виконання зобов'язань підприємницького договору.
35. Неустойка.
36. Поручительство.
37. Гарантія.
38. Застава (залог).
39. Задаток.
40. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань.
41. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність.
42. Договір купівлі-продажу.
43. Договір обміну.
44. Бартерний договір.
45. Договір дарування.
46. Договір поставки.
47. Договір про передачу майна в користування.
48. Договір майнового найму.
49. Договір оренди.
50. Договір лізингу.
51. Договір концесії.
52. Правові повноваження кредитних відносин.
53. Види кредитування та їх характеристика.
54. Правове регулювання розрахункових відносин.
55. Види кредитування та їх характеристика.
56. Ліквідаційна процедура.

57. Загальна характеристика законодавства України „ Про захист прав споживачів”.
58. Правові гарантії забезпечення належної якості товару.
59. Загальна характеристика гарантій та інших термінів.
60. Страхові правовідносини. Основні страхові поняття.

До семестрового контролю-заліку винесені питання модульно-рейтингового контролю знань.

5. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Конституція України.-К.,1996.
2. Цивільний кодекс України.-К.,1996.
3. Про економічну самостійність України: Закон України від 3 серпня 1990 р.- ВВРУ.-1990,№34.
4. Про підприємництво: ЗУ від 7 лютого 1991/ВВРУ.-1991,№14.
5. Про підприємства в Україні : ЗУ від 27 березня 1991 р.//ВВРУ,1991.-№2.
6. Про власність : ЗУ від 7 лютого 1991/ВВРУ.-1991,№20.
7. Про господарські товариства : ЗУ від 10 вересня 1991р//ВВРУ №49
8. ЗУ «Про внесення змін в ЗУ "Про арбітражний суд від 21 червня 2001 р.»// Голос України. - 2001.5 червня.
9. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності : ЗУ від 18 лютого 1992р // Голос України 29.04.1992.
10. Винник А.М. Акціонерне право. - К.,2007.
11. Ніколаєва Л.В., Старцев О.В. Підприємницьке право.-К.,2013.
12. Шишка Р.Б. Підприємницьке право України.-К.,2012.

Додаткова:

1. Алексеев С.С. Государство и право. Начальный курс. -М.,1996.
2. Битяк Ю.П. Адміністративне право. - Харків, 2000.
3. Васильєв А.С. Административное право Украины. -Харьков, 2001.
4. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). - К.,1998.
5. Законодавство України про судову і правоохоронну діяльність.-К., 2001.
6. Зобов'язальне право. Теорія і практика: Навч. пос. /За ред. О.В. Дзери. - К.,1998.
7. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування. - К., 2000.
8. Котюк В.О. Основи держави і права. - К, 2001.

9. Лемак В.В. Теорія держави і права. - Ужгород, 1998.
10. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності. - К., 1999.
11. Пастухов В.П., Пеньківський В.Ф., Наум М.Ю. Основи правознавства: Навч. пос. - К., 2000.
12. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Основи господарського права України. - К., 1998.
13. Правознавство /За ред. Копейчикова В.В. - К., 2002.
14. Проблемы общей теории права и государства /Под ред. В.С. Нерсесянца. - М., 1999.
15. Словник термінів і понять, що вживаються в чинних нормативно-правових актах України. - К., 1999.
16. Теория государства и права /Под ред. А.Б. Венгерова. - М., 1996.
17. Теория государства и права /Под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. - М., 1997.
18. Тертишников В.Й. Гражданский процесс: Курс лекций. - Харьков, 1994.
19. Цивільне право /За ред. О.А. Підпригори, Д.В. Бобрової.-К., 1995.
20. Цивільне право України: Підручник /За ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнецової. - К., 1999.
21. Юридическая энциклопедия. - М., 1997.
22. Юридична енциклопедія.-Т. 1-3.-К., 2001.
23. Юридичний словник-довідник. — К., 1996.
24. Котюк В.О. Основи держави і права. - К., 2011.
25. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Посібник. - К., 2011.
26. Варфоломієва Т. Правознавство: Навч. пос. - К., 2012.
27. Волинка К.Т. Теорія держави і права. - К: Конзор, 2013.